

עובדות והנהגות שסיפר אבינו מורנו ורבנו הרב צבי חיים רוזנהן שליט"א על מו"ר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל

"והודעתם לבניך ולבני בןיך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב וגו', אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון".

ישנם אירועים וחוויות אשר יעברו על האדם ולא ישאירו עליו רושם ניכר, אך ישנם אירועים שיטביעו בנפשו רושם עמוק, ופעמים שאף ישנו את כל חייו. כזאת היתה מעמד הר סיני, אשר עמדנו וראו עינינו ולא זר והוטבע בעצם מהות נפשנו, האמת הבהירה של "ליראה אותי"! עד כי תועבר מאב לבנו לדורות עולם. ונצטוונו בזאת "רק השמר לך ושמור נפשך מאד", שלא נשכח, ונעביר כחוויות לבנינו ולבני בנינו – "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב"!

זכינו לחיות בצל אבינו מורנו שליט"א, שזכה "ליקרב ולעמוד תחת ההר", ההר הבוער באש ויוקדת של תורה כנתינתה של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל, אשר מאז בא לפנינו בהיותו כבן תשע-עשרה שנה, נתחמם לאורו במשך תקופה של למעלה מעשר שנים, מאלול תשי"א עד חשון תשכ"ג (מלבד כשנה וחצי בתוכם שנשלח על ידו עם קבוצת בחורים לישיבה שנתיסדה בפילאדלפיה שם קיבל ממרן הגאון ר' דוב שורצמן זצ"ל ויבלחט"א הגאון ר' שמואל קמינצקי שליט"א), כאשר אז נשלח על ידו לבסס ישיבה בארץ לא זרועה בעיר בוסטון, ומשם המשיך והרביץ תורה ויראה במשך עשרות שנים בכמה ישיבות בארה"ב, והעמיד תלמידים הרבה.

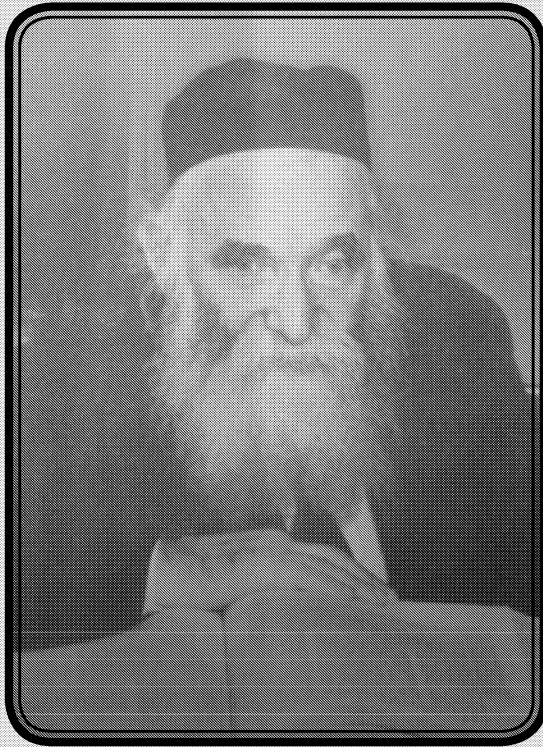
וכל ימיו לא פסק המראה הגדול הזה של "ההר בוער באש עד לב השמים" של 'דער ראש ישיבה זצ"ל', בכל תהלוכות חייו, כאשר אנו זכינו לגדול בחמימות והארת האש הגדולה הזאת, אשר עומדת לאבינו מורנו שליט"א, שהקים דורות ישרים מבורכים, בנים ובני בנים.

אספנו כמה עובדות ששמענו מאבינו מורנו שליט"א במשך השנים (אשר רובם לא ראו אור מעולם ומיעוטם נדפסו באנגלית בספר "The Legacy of Maran Rav" Aharon Kotler) כפי אשר ידי משגת כעת, למען אשר הודענו לבנינו ולבני בנינו!

יהי רצון שבדברים אלו אשר ודאי יהיו לחיזוק והתעוררות, להדליק אש מאש יעמוד לאבינו מורנו שליט"א לבריות גופא ונהורא מעליא, "עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו", ולראות בפריחת צדיק כתמר ודורות ישרים ומבורכים בתים נאמנים לה' ולתורתו באמת אכ"ר.

קונטרס

תולדות אהרן

עובדות והנהגות שסיפר אבינו מורנו ורבנו
הרב צבי חיים רוזנהן שליט"א על מו"ר
מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל

תורה

❖ כשהגעתי לליקווד שמועתי שמועס (- שיחה) מראש הישיבה, וכך אמר: חז"ל אומרים "ושננתם לבנך - שיהיו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאל לך אדם דבר אחד אל תגמגם, ותאמר לו מיד". והמשיך ראש הישיבה: "וואס שטייט דא (מה כתוב כאן), שאם ישאל לך אדם - לא כתוב איזה אדם, אפילו אדם גדול, "דבר" - לא כתוב איזה דבר, אפי' א פארווארפענע סוגיא אין סוף עוקצין (אפי' איזה סוגיה נידחת בסוף עוקצין), "אל תגמגם ותאמר לו מיד", דהיינו שיש חיוב לדעת את כל התורה כולה בבהירות כזו של "אל תגמגם ותאמר לו מיד"!

קפצתי ממקומי, מעולם לא אמרו בכל הישיבות שלמדתי שהאדם צריך לדעת כל התורה כולה באופן שגם אם גדול הדור ישאל אותו בסוגיא בסוף עוקצין יוכל לענות לו מיד! המשיך ואמר: "ודברת במ", אומרים חז"ל 'בם ולא בדברים בטלים', וואס שטייט דא? (מה כתוב כאן), שיש בזה לאו הבא מכלל עשה". שוב קפצתי - יש לאו הבא מכלל עשה על דברים בטלים! מעולם לא שמועתי כך למרות ששמועתי הרבה משיגים והרבה שיחות. והמשיך לדבר בלי להתרשם "העוסק בדברי תורה ופוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים". למה מגיע לו עונש חמור כזה? כמו כן כתוב "מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר דבר ד' בזה, הכרת תכרת" - כריתות! הוא מוחיבי כריתות!!! ולכן עונשו חמור כ"כ שמאכילים אותו גחלי רתמים. שוב נבהלתי, אמנם ידעתי שהמבטל פסח חייב כריתות, אבל מי שבידו לעסוק ואינו עוסק?!

אך באמת הוא לא חידש דבר, הוא רק הקריא מה שכתוב בחז"ל, הוא רק הסביר לנו מה כתוב בחז"ל. יצאתי מהשיחה עם הבנה חדשה מה זה לימוד תורה ומהי חומרת ביטול תורה וחומרת דברים בטלים, דברים שלא שמועתי מעולם.

❖ פעם הגיע מניו יורק כדי להגיד את השיעור וכאב לו הראש, והוא לא הרגיש טוב. הציעו לו לדחות את השיעור, וסירב בתוקף: מה? לדחות את השיעור? מזה אחיה געזונט (בריא)! רק מזה ולא משום דבר אחר.

❖ כשבחור היה מקשה שאלה שלא כענין היה ראש הישיבה עונה בחריפות "דו רעדטס ווי א שיכור טערק!" (-אתה מדבר כמו טורקי שיכור). והסביר פעם את פשר הביטוי הזה, שהשיכור לא יודע מה הוא אומר אבל אחרים מבינים מצויין את דבריו, והטורקי מבין בעצמו את דבריו, אבל אנו איננו מבינים את לשונו, ואילו טורקי שיכור, לא הוא יודע מה שהוא אומר ולא אנו מבינים. וכן הוא השואלים האלה!

❖ מישהו אמר פעם לראש הישיבה שטיקל תורה, בלי ראיות או הוכחות לדבריו. לשאלת ראש הישיבה איך הוא יודע שדבריו נכונים, ענה: "יש לי כזאת הרגשה". השיבו ראש הישיבה על אתר: "הרגשות זענן פאר ווייבער" (- הרגשות זה לנשים)

❖ הייתי יושב ומסתכל כיצד ראש הישיבה מתפלל וכיצד הוא לומד, כשמסר שיעור היה נראה כאילו עוד שניה יקפוץ עליך ממקומו עם כזאת אש, כזאת ריתחא דאורייתא!!!

❖ פעם באתי לביתו של ראש הישיבה כדי להסיעו, ובשעה שחיכיתי ליד הדלת עד שראש

הישיבה יהיה מוכן, הבחנתי שהרבנית מכניסה לו בהחבא פרוסת עוגה לכיס מעילו. כשראתה שהבחנתי במעשיה אמרה: "אולי ואולי ירגיש ראש הישיבה שיש משהו בכיסו, ואולי ואולי הוא יכניס את ידו לכיס ויוציא את העוגה, ואולי ואולי יאכלנה, ואילולא כן הוא לא יאכל שום דבר כל היום!

❖ כשראש הישיבה חזר מבית החולים (אחרי התאונה שהיה לו ראה לקמן), באו עיתונאים מהעתון המקומי לצלם אותו. הוא הסכים, אך ביקש מהם להמתין רגע, ופתח גמרא לפניו כדי שלא יחשבו שהוא יושב בטל בשעה שמצלמים אותו, שהרי הגויים לא יבינו שהרב יכול ללמוד גם מבלי שיהיה ספר לפניו (וזהו התמונה הידועה שבתחלת הקונטרס).

אמונה ובטחון

❖ פעם הייתי צריך לנסוע מהישיבה לניו יורק, וכשנכנסתי לתחנה המרכזית בליקווד ראיתי שיש תור ארוך לקניית כרטיסי נסיעה, ושמתי לב שראש הישיבה עומד שלישי בתור. (בתקופה ההיא הוא היה עדיין נוסע לניו יורק בתחבורה ציבורית, ורק בתקופה מאוחרת יותר סידרו לו בחורים שיסיעו אותו). ניגשתי אליו והצעתי לו שראש הישיבה ישב, ואני אעמוד במקומו בתור. ראש הישיבה שמח אמר: "גוט גוט, אבל האם אולי יש לך דולר ועשרים סנט להלוות לי כדי לקנות כרטיס?". לראש הישיבה היתה כוזבטחון, שאף שכמעט הגיע תורו לשלם הוא לא דאג, ובטח בד' שישלח לו את הכסף הדרוש. ובפעם הזאת, זכיתי אני להיות השליח.

❖ לראש הישיבה היה פחד גדול מחיות, בהמות וכדו', עד כדי כך שהיה הולך ברחוב עם מטריה כדי שאם יפגוש חתולה או כלב יוכל להבריח אותם. פעם הגיע איכר חרדי אחד שהיה גר באזור ליקווד, וביקש ממנו לבוא לבדוק שור בכור האם יש בו מום. ראש הישיבה הסכים והלך לבדוק, ואפילו הכניס את ראשו מתחת לבהמה. שאלו אותו כיצד לא פחד, וענה בפשיטות: "הלא שלוחי מצוה אינם ניזוקים, וממה יש לי לפחד?"

❖ בניו יורק יש גשר מיתרים, שלפני שבנו אותו ארכה הדרך מניו יורק לליקווד בערך 3 שעות, ובנית הגשר קיצרה את הדרך לשעה וחצי בלבד. (כשבנו אותו לפני כ 55 שנה, הוא היה הגשר המיתרים הארוך בעולם.)

בשבוע אחרי שבנו את הגשר, אמר ר' אהרון שבנו אותו כדי שהבחורים שנוסעים לשבת יוכלו לחזור מיד אחרי שבת לשיעור המתקיים במוצאי שבת, כי כל דבר בעולם נברא רק בשביל היהודים. (בקין היה ראש הישיבה מוסר את השיעור בשבת, ובחורף במוצאי שבת, ולכן לא יכלו הבחורים לחזור הביתה. לי היתה פריבילגיה מיוחדת לחזור הביתה, כי אמי היתה אלמנה).

❖ פעם נסע ראש הישיבה ברכב, ובטעות נפתחה הדלת והוא נפל החוצה. לקחו אותו לביה"ח בניו יורק, שם התברר שנשברה לו הכתף, והוא אושפז בביה"ח לתקופה לא קצרה. הבחורים נשארו לידו בתורנות של שני בחורים כל פעם, ורק הבחורים טפלו בו והאחיות לא נכנסו בכלל. אם לדוגמא האחות רצתה למדוד לו חום, הבחור היה מודד

ומחזיר לאחות את המדחום. הרבנית עמדה מאחורי הוילון והתפללה, אך לא יכלו לראות אותה.

❖ פעם כשהיה תורי למדתי ליד מיטתו, וראש הישיבה ביקש שאביא לו עיתון באידיש כדי שיהיה לו מה לקרוא. הוא היה מחובר אז לקטטור מחדש שיש לו אבנים בכליות (מה שהתברר אחר כך כטעות), וסבר שאסור לו ללמוד ולהתפלל, ואף היה לו צער גדול מזה שכמה ימים לא היה יכול ללמוד ולהתפלל. כשהבאתי לו את העיתון, הסתכל על הכותרת אולי לדקה, ואח"כ אמר: "פוי, איך קען נישט קוקען" (- אני לא יכול להסתכל על זה) וזרק את העיתון. הוא ביקש ממני לגשת למיטה ואמר לי: האם אתה רואה? אם לא מתפללים בכוונה, לא נותנים להתפלל בכלל! אח"כ הוא אמר לי לקרוא לבחור השני, ואמר לו אותו דבר. ראינו בכל הליכותיו שהוא חי בהכרה שהכל מן השמים ולא קרה לו מקרה "סתם".

❖ בפורים נהגו בישיבה לומר 'גראמען' - חרוזים מבדחים על הבחורים וראש הישיבה, וזה היה התפקיד שלי לומר את הגראמען. שנה אחת היה להם מספיק כסף עבור הבנין החדש של הישיבה בשביל להתחיל בבניה, וחפרו בור גדול והניחו את היסודות, ואז נגמר הכסף. וכך במשך זמן רב נשאר המקום כמו שהיה, בור גדול ויסודות, בלי להתקדם בבני. באותה שנה התבדחתי בפורים על הבנין החדש, ואמרתי: "אויף דער ראש ישיבה ליקט דער גאנסער יאך, דערפאר איז געבליבען איין גרויסע לאך" (על ראש הישיבה מוטל כל העול, לכן נשאר בור גדול).

ראש הישיבה גר בניו יורק, וכל השבוע הוא היה טורח ואוסף כסף לישיבה, ומיום חמישי עד יום ראשון-שני הוא היה מגיע לישיבה למסור שיעורים. והנה, כמה חודשים אחרי פורים, כשעזב את הישיבה ביום שני החלו שוב לבנות, ותוך ימים ספורים הקימו את כל עמודי הברזל הגבוהים של כל הבנין, כך שאף שלא סיימו את הבנין, אך ההבדל מיום שני עד חמישי היה בולט. כשחזר ראש הישיבה ביום חמישי, נגשתי אליו לראות מה הוא יגיד על כך, שאחרי שכ"כ הרבה זמן היה רק בור פתאום נוצר כזה שינוי גדול. אך דברים כאלו שאינם דברי התורה לא העסיקו את ראש הישיבה, והוא לא דיבר ע"ז כלום. ולכן שאלתי אותו במפורש: "נו, מה הראש ישיבה אומר על הבנין החדש?"

וכדרכו בכל דבר, שלא היה אומר משהו בלי לקשר את הנושא לתורה - לאיזה משנה או פסוק וכדו', ציטט לי עכשיו את הגמרא בתענית דף כ"ד, שפעם היתה עצירת גשמים, וגזר רב פפא תענית ולא ירדו גשמים, והיתה לו חלישות הדעת. בסוף הצום לרוב חולשתו אכל כפית דייסא, ואז קם וחזר והתפלל על הגשמים, ללא הועיל. ואמר לו רב נחמן, שאם יאכל עוד כף דייסא ירד הרבה גשם. ופירש רש"י, שרב נחמן בא לרמוז לו שהוא היה צריך להתפלל בעודו בתענית בטרם יאכל את הדייסא. חלשה דעתו של רב פפא מדבריו, והתחיל לרדת גשם.

"ואתה" אמר לי ראש הישיבה, "בגלל הבדיחה שלך בפורים, נבנה הבנין".

[הסיפור הזה קרה ממש בסוף ימיו של ראש הישיבה, ולא הספיקו להכנס לבנין החדש בחייו. רק פעם אחת זכו שראש הישיבה יתפלל שם כשהיה רק שלד, בראש השנה

האחרונה לפני פטירתו היתה לכמה מהבחורים בישיבה דלקת עינים מדבקת, ופחדו שידבקו עוד בחורים, ולכן החליטו לעשות שני מגינים בר"ה – שכל מי שיש לו דלקת יתפלל בבית המדרש הרגיל, ושאר הבחורים וראש הישיבה יתפללו בבנין החדש. (כיום הבנין הזה הוא הנקרא 'הביהמ"ד הישן' – הוא הבנין ב716 רחוב 6 בליקווד).]

יראת שמים

- ❖ פעם הלך ראש הישיבה לאסוף כסף בפלורידה, שהוא אזור חם עם הרבה בתי מלון ומקומות נופש, ולכן יש שם פריצות גדולה. ראש הישיבה הלך למלון אחד כדי להפגש עם נדיב, וכשחיכה למעלית, נפתחה הדלת ואישה אחת, מאוד לא צנועה, יצאה מול עיניו של ראש הישיבה. מיד התחיל ראש הישיבה לבכות והבטיח שהוא לא חוזר לפלורידה יותר, כיון שנכשל במראות אסורות לרגע.
- ❖ כשמישהו דפק דלתו של ראש הישיבה, היה ראש הישיבה אומר "אריין" (-להיכנס), ולא כמו שאומרים בדר"כ "קום אריין", ואומרים שעשה כן משום שאולי זו אשה, ולא רצה להרבות שיחה עם האשה ולכן קיצר בלשונו. (עין כה"ג בעירובין כ"ט:)
- ❖ ראש הישיבה התפלל פעם בביהמ"ד הנקרא "ספרדישע שול" (-קהלת אנשי ספרד) בבארו פארק, בימים שלאחר הימים הנוראים. אחרי התפילה ניגש אליו איש אחד שהיה תורם כסף לישיבה, ושאל אותו האם יש דרך לדעת אם הוא זכה בדין בר"ה, ואם ד' קבל את תפילותיו. ראש הישיבה חשב ואמר שאכן יש דרך, אם אחרי הימים הנוראים באים לפתח הרבה הזדמנויות לעשות מצוות – אחד מבקש ממך חסד, והשני צריך את עזרתך, הרי זה סימן שזכית בדין!

בין אדם לחברו

- ❖ אמו"ע"ה היתה עושה חסדים רבים. וכשבקשו לשלם לה, היתה מבקשת שיתנו ל"תינוקה" – ישיבת ליקווד, מקום הלימוד של בנה. לאחר שנים רבות נפגשתי עם ר' לייזר קופרמן שעבד במשרד הישיבה, והוא אמר לי שכאשר משרדי הישיבה עברו מניו יורק לליקווד זמן קצר לפני כן, הוא מצא כמה מכתבים שראש הישיבה כתב לאמו. ביקשתי את המכתבים, אך ר' לייזר אמר לי שזרק אותם. שאלתי: "איך יכולת לעשות את זה?". ענה לי ר' לייזר שאם היה צריך להעביר העתקים של כל המכתבים שכתב ראש הישיבה לאלמנות, הוא היה ממלא משאית.
- ❖ אברך ראה פעם דף על הרצפה בבית המדרש, וחשב שהוא דף של ד"ת וטעון גניזה. הוא הרים אותו וראה שאין בו גניזה, וזרק את הדף בחזרה. ראה זאת ראש הישיבה, ושאלו לפשר מעשיו. אמר לו ראש הישיבה, אז מדוע זרקת בחזרה, האם אתה רוצה שהאיש הבא שיעבור כאן גם יצטרך להתכופף?

גלות אמריקה

- ❖ סיפר לי בני בשם רב דוד סאלאוויצקי שליט"א שסיפר על אביו הברסקער רב, שבתחלת המלחמה באו כל הישיבות לווילנא, ודברו לאן ילכו. הברסקער רב אמר שהוא הולך לארץ ישראל, וראש הישיבה זצ"ל אמר שהוא הולך לאמריקה. אמר לו הברסקער רב שהוא מפחד ללכת לאמריקה בגלל הילדים (איך האב מורא וועגן די קינדער). ענה לו ראש הישיבה זצ"ל: אני נוסע לאמריקה כדי שלא יצטרכו לפחד על הילדים (מען זאל נישט דארפען מורא האבן וועגן די קינדער). [בדומה למה שאמר רבי חייא לרבי חנינא "אנא עבדי שלא תשתכח תורה מישראל" וכו' - כתובות קג:..] זה היה נבואה שהתקיימה במלואה, אך כשהגיע ראש הישיבה לאמריקה לא היה שם כלום, והישיבה היתה קטנה וכמעט לא גדלה.
- ❖ היתה לראש הישיבה מסורה מר' ברוך בער זצ"ל שקיבל במסורה מר' חיים מוואלוז'ין שקיבוץ גלויות יהיה באמריקה, במקום שתורה "וועט זיך אויסבויען" (תבנה). ואמר ר' ברוך בער שהסיבה שהתורה תבנה באמריקה היא כיון שיהודי אמריקה קנו את התורה ע"י החזקת הישיבות באירופה.
- ❖ בשנת תש"ג הגיע ראש הישיבה לאמריקה, הייתי עם אבי בליקווד (שאו היה מקום נופש), ואבי רצה להכנס לישיבה לומר שלום עליכם לראש הישיבה שהגיע לאחרונה לארה"ב. נכנסנו לישיבה וחר"י היה באמצע שיעור בביהמ"ד קטן עם שנים עשר אברכים. לא רצינו להפריע להם, וחיכינו עד אחרי השיעור. אבא אמר שלום עליכם, ואח"כ ניגשתי ואמרתי שלום. בימים ההם הרוח באמריקה היתה ללכת לאוניברסיטה, ולא חלמתי שאזכה פעם להיות תלמיד של ישיבת ליקווד, אך זיכני ה' כעבור עשר שנים להסתופף בצילו של רבינו זצ"ל.
- ❖ הרב ברוך קפלן זצ"ל (שאשתו הרבנית וויכנע קפלן ע"ה, תלמידתה של שרה שנירר ע"ה, יסדה את מוסדות בית יעקב לבנות באמריקה) סיפר לי, שראש הישיבה אמר לו: אם לא רעבעצין קפלן, לא הייתי מגיע לאמריקה. הוא עזב את אירופה באניה בדרכו לא"י, ובדרך עגנה הספינה בקליפורניה כדי למלא דלק. הרבה יהודים הגיעו לקבל את פני ראש הישיבה וביקשו ממנו להשאיר באמריקה. הוא ענה להם: מה תועלת שאשאיר באמריקה, כדי להיות מלמד דרדקי?! אין זה בשבילי - זה לא יהיה לתועלת לא לי ולא לבחורים, אין פה מי שבאמת עומד בדרגה בלימוד. אמרו לו שרעבעצין קפלן יסדה בית יעקב בניו יורק, ועכשיו תהיינה בנות שיתחתנו עם בחור שירצה להמשיך ללמוד אחרי החתונה, כששמע כך אמר, אם כן אשאיר כאן. (כנראה שאחר שאמר לברסקער רב שנוסע לאמריקה שכנעו אותו לעלות לארץ ישראל, והיה בדרכו לשם).
- ❖ בתחילה המנהג בישיבה הייתה לקרוא לראש הישיבה לתורה בלי להזכיר את שמו אלא רק לומר "יעמד מורנו ורבנו". והנה שבת אחת גבאי הישיבה ר' אברהם קושנער קראו בשמו, וכולם תמחו על כך. ר' קושנער הסביר שראש הישיבה היה בהתכנסות של "אגודת ישראל", ושם שמע שהקונסרבטיבים לא קוראים לאנשים לעלות לתורה בשמם, אלא

אומרים "יעמד עליה ראשונה" וכדו', וכיון ששמע כך ביקש מהגבאי להתחיל לקרוא לו בשמו.

❖ היה לי פעם את הזכות להסיע את ראש הישיבה לחתונה, שהתקיימה במלון מפואר מאוד במנהטן. באמצע החתונה היה ראש הישיבה צריך לצאת לצרכיו, והוא שאל אותי איפה נוטלים ידיים - ככה הבנתי שהוא צריך לצאת לצרכיו. ירדנו למטה, היו שם שרותים מפוארים, ובכניסה עמד כושי גדול ושמן, עם חליפה מפוארת ופפיון גדול. לא ידענו מה לעשות, כי הוא חסם את הכניסה. ואז הוא אמר: "אפשר לעזור לסבא?" אמרתי לו שכן, הרב רוצה להיכנס לשרותים. הוא פתח את הדלת ואמר: "הכנס, בבקשה!". אח"כ הגיב ראש הישיבה: "זה גוי, הם רוצים לתת לשני הרגשה טובה, לובשים חליפה עם פפיון, ואף אחד לא יכול ללכת לשרותים בלי רשות! ככה הם מרגישים חשובים - זה אמריקה, וזה גוי!".

מסורת אבות

❖ בהלוינו של ראש הישיבה, הספיד אותו האדמו"ר מסאטמר רבי יואל טייטלבוים זצ"ל, ואמר שכתוב "ויעש כן אהרן" ומפרש רש"י "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" - ראש הישיבה לא שינה מהמסורת שלו בכהוא זה.

❖ בחור א' ממשפחה חסידית של אדמו"רי נדבורנא הגיע ללמוד בישיבה, והגיע בלבוש חסידי ונהג כמנהגי החסידים. בשבת הראשונה בישיבה הוא הרגיש שלא-בנוח לנהוג במנהגי החסידות ובלבוש החסידי בישיבה ליטאית. פתאום מישוה ניגש אליו, ואמר לו שראש הישיבה קורא לו. הוא נבהל מאוד, מפחד שמא ראש הישיבה יגיד לו שאסור לו לנהוג בכל המנהגים החסידיים. אבל ראש הישיבה אמר לו: "אני רק רוצה להגיד לך משהו חשוב, בישיבה אתה תראה מנהגים שונים", שלא ראית לא אצל אביך ולא אצל האדמו"רים. ואני רוצה להגיד לך שלא תשנה בכהוא זה ממנהגי בית אביך. ותזהר מאוד בזה, כי תראה כאן הרבה מנהגים שונים, מכיון שזה ישיבה ליטאית".

❖ היה בישיבה בחור חסידי בשם קופרמן, שרצה ללכת לחג השבועות לאדמו"ר מסקווירא, רבי יעקב יוסף טברסקי. אך כיון שהבחורים היו צריכים להשאיר בישיבה לשבועות, ניגש לראש ישיבה כדי לבקש רשות. ראש הישיבה שאל אותו: "בשבועות אתה עוזב את הר סיני?!" ענה הבחור: "מה עוזר לי הר סיני, אם משה רבינו לא נמצא כאן?" "אם כן", הגיב ראש הישיבה, "אתה יכול ללכת. אם אתה באמת רואה את האדמו"ר בתור משה רבינו, מותר לך ללכת".

אהבה לתלמידים

❖ "ושננתם לבניך" - אלו התלמידים. בכל דבר היינו מתעצים איתו, ולא זזנו כלום בלי להתיעץ אתו, ותמיד היה מקשיב ועונה מיד ולא היה אומר שנחזור אליו.

❖ כשהחלטתי לעבור לישיבת ליקווד מיישיבת טעלז, הגעתי להבחן בביתו של ראש הישיבה זצ"ל (שהיה אז בניו יורק ברחוב 93). ראש הישיבה שאל אותי מה אני לומד, ועניתי לו שאני לומד מסכת ב"מ. שאל אותי "האם למדת הסוגיא של טען לו בחיטים והודו לו בשעורים", אמרתי לו שכן. שאל אותי "מהי המחלוקת בין הרא"ש והרמב"ם בענין זה", ולא ידעתי. הוא הוציא גמרא מהארון פתח ברא"ש וא"ל: "תקרא את זה ותגיד לי המחלוקת", והיה קשה לי להסביר. הוא הוציא גמרא ב"ק וא"ל: "תכין את סוגיית קרן כעין שגנב עם תוס', ותבוא לליקווד לשבת (היה אז יום רביעי) ושם יבחנו אותך". חזרתי הביתה, כמובן שבימים ההם לא היה לנו ש"ס בבית אז נסעתי לליקווד כדי להתכונן למבחן. ביום ראשון ניגש אלי אברך ואמר לי: "אבא אמר שאבחן אותך" (אח"כ התברר לי שהיה זה הרב שניאור קוטלר, בנו של ראש הישיבה זצ"ל). אחרי שראה שאני באמת לא ברמה של הבחורים בליקווד אמר לי: "אבא יקרא לך עוד מעט".

כעבור זמן מועט, הגיע בחור וא"ל שראש הישיבה קורא לי. נכנסתי לראש הישיבה ואמר לי: "אתה צריך להבין, פה כולם בחורים מבוגרים, ואתה צעיר, אתה לא תוכל לקבל פה חברותא. לך ללמוד בישיבת תורה ודעת בניו יורק אצל הרב אל" חזן, תלמוד שם בשיעור על הדף למשך שנה שלימה, ואחרי שנה תחזור ונדבר".

התאכזבתי מאוד שלא קיבלו אותי, ועניתי קצת בחוצפה: אני לא מבין, ראש הישיבה פתח את הישיבה בלייקווד (כפר קטן) כדי שלא יצטרכו ללמוד בעיר הגדולה ניו יורק, מדוע ראש הישיבה שולח אותי ללמוד בניו יורק? ראש הישיבה חיך חיוך מאוזן לאוזן, ואמר: א"כ, אתה יכול להישאר פה, אבל אביך יצטרך לשלם לאברך שלושים דולר לחודש שילמד אתך חברותא. נבהלתי ואמרתי: מה, שלושים דולר לחודש, אבא שלי עני, ואין לו שלושים דולר לחודש. ראש הישיבה נדהם "וי רעדט מען אזוי" - איך אפשר לדבר כך? ונגע בשפתיו. "חז"ל אומרים 'מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה חוץ מהוצאת בניו לתלמוד תורה', וואס פאר א רייד איז דאס" - איזה מין דיבור זה?! השבתי לו: אבל בסופו של דבר אבא עני ואין לו. הוא התחיל לצעוק עלי: "ווי מעג מען אזוי רעדן" - איך אפשר לדבר כך?! וקם מכיסאו וצעק עלי: כתיבקהלת (ז' כ"ט) 'אלוקים עשה האדם ישר והם בקשו חשבונות רבים', תגיד לאביך שיקח אברך שילמד איתך. נבהלתי ואמרתי לו שאשאל את אבא שלי, ויצאתי. התקשרתי לאבא, והוא הסכים מיד. נכנסתי לישיבת לייקווד בזמן אلول תשי"א והתיישבתי ללמוד, ניגש אלי אברך ואמר לי שראש הישיבה שלח אותו ללמוד אתי. שמו היה ר' הערשל גנויער זצ"ל הי"ד.

רואים את הסבלנות שהיה לראש הישיבה זצ"ל לבחור צעיר שלא מבין סוגיא כמו שצריך, ובכל זאת קיבל אותו על אחריותו, כיון שאמר לו הבחור שעל כן קבע ישיבתו בלייקווד.

❖ לראש הישיבה היה קשר הדוק עם האדמו"ר מסקווירא. פעם אבי היה צריך לעבור ניתוח מסובך, והתלבטנו אם לעשותו או לא, כי היה לו את 'המחלה' ל"ע. הלכתי להתיעץ עם ראש הישיבה, ואמר לי ללכת לאדמו"ר מסקווירא ולשאול אותו, כי הוא בקי ברפואה. ובאמת הלכתי ושאלתי, והוא אמר לא לעשות את הניתוח.

הבעיה היתה שהיה לי אח גדול שלא כ"כ שמר תורה ומצוות, והוא רצה שיעשו את הניתוח, ומה אני צריך לומר לו אחרי שהרופאים אמרו לנתח, שאני לא מסכים לניתוח כי ככה אמר רב אחד?

לאחר כמה ימים התקשרתי אליו, ושאלתי מה עם הניתוח, והוא ענה שבסוף הוא החליט לא לעשות את הניתוח. לפליאתי על כך הוא הסביר שדיבר עם הרופא, והרופא אמר לו: "בא, אני אראה לך איך נראים אנשים אחרי הניתוח". הם הלכו ועברו בין האנשים שהיו בהתאוששות מהניתוח. פתאום אחי ראה אחד שלמד איתו באוניברסיטה, והיה חבר חדר שלו, ולאחר הניתוח שהוא עבר הוא אפילו לא זיהה אותו. "אם זה מה שהניתוח עושה" – אמר אחי, "לא כדאי לנתח"! ככה אחי ביטל את הניתוח בלי התנגדות.

❖ כשהגעתי לגיל שידוכים, הציעו לי שידוך שלא רציתי בו. ראש הישיבה קרא לי ושאל מדוע אינני רוצה את השידוך על אף שהיתה בת של רב חשוב? עניתי לו שהיא מאוד גבוהה. הוא חייך ואמר: "אצלי זה בכלל לא חיסרון" (הרבנית ע"ה היתה הרבה יותר גבוהה ממנו). ואח"כ אמר ברצינות: "תשים ניר בתוך הנעליים". אך לא שמעתי לעצתי, הייתי בחור אמריקאי.

שוב הציעו שידוך נוסף, ולאחר שנפגשנו כמה פעמים והיינו קרוב לסגירת השידוך, נכנסתי לראש הישיבה וסיפרתי לו שיש שידוך על הפרק, וברצוני לשאול שלאבי הבחורה קוראים ר' צבי אולמן, וגם לי קוראים צבי, האם עלי להקפיד על צוותא ר"י החסיד שלא להתחתן עם אשה ששם אביה כשמו? ראש הישיבה שאל "ער גייט דיר אויס האלטען?" – (האם הוא יתמוך בך?) עניתי בחיוב. אז הוא אמר "ניט דא קיין שאלה" – ("אין כאן שאלה"), אצל ראש הישיבה הכל נמדד בתורה.

עדיין הססתי, ושאלתי את ראש הישיבה האם להוסיף שם? וענה: "אם אתה רוצה להוסיף שם, תוסיף שם".

באירוסין, הלכתי לרב שלי, הרב דב שוורצמן, ואמרת לי שראש הישיבה אמר שאם אני רוצה להוסיף שם אני יכול. הוא שאל אותי איזה שם ברצוני להוסיף, ואמרת לי 'חיים', כשם חברי הטוב חיים צבי הולנדר. ר' דב אמר לי שאוסיף את השם חיים אחרי 'צבי' – 'צבי חיים' ולא לפניו, כי צבי הלא הוא השם העיקרי.

כשסיפרתי לראש הישיבה שאני עומד לגמור שידוך שאל "מיט וועמן – מיט א בית יעקב?" – (עם מי, עם חניכת בית יעקב?) עניתי בחיוב. והוא המשיך: "אי, ר' ברוך, ר' ברוך, מה היינו עושים בלי ר' ברוך?" (כוונתו לר' ברוך קפלן שאשתו יסדה את בית יעקב באמריקה). מה היו בני התורה עושין בלי ר' ברוך, הוא ניצל בנס כדי להועיל עבור בני התורה – שע"ז בחור ישר בלימוד, שלכן הגיע ראש הישיבה לאמריקה.

הוא לא שאל אותי לשם הבחורה וכדו', ורק הפרט הזה היה חשוב לו האם הבחורה למדה בבית יעקב, וע"ז יתאפשר לי להשאר בלימוד. אח"כ שאל אותי האם החותן יתמוך בך? ועניתי בחיוב.

❖ לפני החתונה ביקשתי מראש הישיבה, שכיון שאבי נפטר האם יוכל ראש הישיבה לדבר עם

אבי הכלה על הענינים הכספיים, והוא הסכים וביקש ממני לומר לשווער להתקשר אליו. הם דיברו ביניהם ולא הייתי מעורב כלל בהסכמים. כשלושה חודשים אחרי החתונה ראש הישיבה קרא לי ושאל: "כמה השווער נותן לך"? עניתי: "שבעים וחמש דולר לחודש". הוא קפץ ואמר "אוי, איזה צדיק, איזו אהבת תורה! דיברנו על הרבה פחות מזה. איזו מסירות נפש לתורה, הוא שולח את בנו ללמוד בישיבת פילעדלפא ומשלים שכר לימוד שלם, בלי הנחות. האם קיבל העלאה במשכורת?" אמרתי "וואס?" (-מה?) לא הבנתי. אז הוא הסביר: "הוא אמר לי שהוא מרויח שבעים דולר לשבוע כמשכורת על היותו מנהל בית יעקב. אמרתי לו 'דאס איז קיין געלט נישט' (-זה בכלל לא כסף), שילך לבעלי בתים של הבית יעקב ויגיד להם שאמרתי שהם חייבים לשלם לו יותר. האם הם העלו לו את המשכורת? עניתי לו שאינני יודע. והמשיך ואמר: "אוי איזה צדיק! כזה צדיק! כזאת אהבת התורה!" הוא קפץ והיה מלא שמחה, זה היה האינטרס של ראש הישיבה, לברר שהשווער נותן לי כמו שסיכמו. הוא היה מסור לכל או"א מהתלמידים, וכל בחור ואברך היה אצלו ממש בן, עד כדי שאחר שמסרתי לשווער שישכם עם ראש הישיבה לא הוטרדתי מכל הענין.

❖ בדרך כלל נשאר ראש הישיבה בחתונות תלמידיו מהתחלה עד הסוף. בתקופה שלפני נישואי היה ראש הישיבה בבית חולים (ראה לעיל ע' לב), וכשיצא מבית החולים היה צריך להתאושש, ולכן לא חזר מיד לישיבה אלא נסע לביתו של יהודי אחד במנהטן שבניו יורק, והבחורים היו מגיעים לשם לטפל בו. כיבדתי אותו בסידור קידושין, והוא אמנם קיבל אך התנצל שבגלל מצבו הבריאותי הוא לא יוכל להשאר לכל החתונה. הוא אכן סידר קידושין בחתונתי, ואחרי החופה איחל לי מזל טוב ובייך אותי. נכנסנו לחדר יחוד, לאחר מכן הצטלמנו, ולקח זמן עד שחזרתי לאולם, כשהייתי מוכן להיכנס לאולם ירדתי במעלית וכשיצאתי נבהלתי לראותו עומד ומחכה לי ליד המעלית. ראש הישיבה חיכה לי כל הזמן כדי לאחל מזל טוב שוב, ולברכני שוב בתוספת ברכות. הוא חיכה זמן רב על אף מצבו הבריאותי, ממש כמו אבא לבן!

❖ פעם שאלתי אותו האם כדאי שאשתי תקבל עבודה שמשלמים בה קצת יותר, וכך נוכל לעזור לשווער, כי קשה לו לתמוך בי. ראש הישיבה שאל אותי האם השווער אמר לי שקשה לו. עניתי לו שלא, אבל אני יודע שמצבו קשה. ראש הישיבה אמר לי שאם הוא לא אמר, אינני צריך לדאוג, כי זוהי זכות גדולה בשבילו לתמוך בי. הכל אצלו היה בנוי על לימוד התורה והחזקתה.

❖ בני ר' יוסף נולד בליקווד, בערב שבת בין השמשות, 71 דקות אחרי שקיעה. (כאן המקום להוסיף, שבני נולד אחרי בת, ותמיד ראש הישיבה היה אומר למי שנולד לו בת תחילה, שזה סימן טוב, שהרי אמרו "בת תחילה סימן יפה לבנים". אחד הגיע אל ראש הישיבה וסיפר שנולד לו בת. אמר לו ראש הישיבה "בת תחילה סימן יפה לבנים". אמר לו האברך: אבל זוהי בתי השניה? ענה הרב על אתר: "אם כן זה כבר סימן מובהק"). הלכתי לראש הישיבה לשאול באיזה יום לעשות את הברית. ראש הישיבה אמר שהוא יחשוב על זה

ושאחזור אליו ביום שלישי. עד יום שלישי כל הישיבה עסקה בסוגיא, כך שהתינוק הזה גרם לישיבה שלימה ללמוד...

כשחזרתי לראש הישיבה הוא אמר לי לבדוק את השעה המדויקת של הלידה, כי אולי השעון בחדר לידה לא היה מכוון. באותם ימים, הדרך לבדוק את השעה המדויקת היתה רק דרך הצבא, התקשרתי לצבא ובדקתי את השעה, ובאמת השעון מיהר בשתי דקות, והתינוק נולד 69 דקות אחרי שקיעה. אז ראש הישיבה פסק שהברית תהיה ביום ראשון, כי עד שיעברו 72 דקות, לפי שיטת רבינו תם זהו ספק שבת, ולכן יהיה אסור לחלל שבת מושם הספק.

(יש לציין, שאחד הבחורים בישיבה התקשר מודעת עצמו לרב משה פינשטיין ושאל אותו את השאלה, ור' משה אמר לעשות את הברית בשבת, כי הוא נהג שחמישים דקות אחרי שקיעה כבר ודאי צאת הכוכבים.)

❖ הברית של בני אכן היה ביום ראשון, וראש הישיבה היה הסנדק. הוא הקפיד מאוד על ביטול תורה, ולכן אמר שיעשו את הברית מיד אחרי התפילה ואת הסעודה רק בבין הסדרים, כדי לא להפריע ל'סדר'. כמו כן אמר לא לעשות את הסעודה כרגיל, בביהמ"ד, אלא בחדר אוכל הישן. והסיבה לכך - כיון שהברית היא ביום ראשון, ואנשים לא עובדים, יבואו לברית גם קרובי המשפחה שאינם כ"כ חרדים, או שאינם שומרים תורה ומצוות כלל, והם יראו את שאריות הסיגריות שהבחורים עישנו על הרצפה ויהיה חילול ד'.

❖ כשראש הישיבה נפטר בב' כסליו תשכ"ג, התלמידים בישיבה היו בהלם ממש, כי הוא היה כמו אבא שלהם. היו בחורים שנשארו מנותקים לכמה חודשים, כאילו היו בעולם אחר, הם לא ידעו מה לעשות עם עצמם.

